

Əmək gigiyenası sahəsində sanitar-epidemioloji nəzarət.

Əsas qanunverici və normativ sənədlər. Əmək gigiyenası sahəsində sanitar-epidemioloji nəzarətin hüquqi əsasları Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında və Respublikanın iştirakçısı olduğu Beynəlxalq Əmək Təşkilatları Konvensiyalarında öz əksini tapmışdır.

Azərbaycan Respublikasında əhalinin əməyi və sağlamlığı qorunur, ailəyə, valideynlərə, uşaqlara, əlillərə, yaşlı vətəndaşlara dövlət qayğısı göstərilir, onlar sosial müdafiə olunurlar. Əmək sərbəstdir, hər kəs öz qabiliyyətinə görə təhlükəsiz əmək növünü seçmək hüququna malikdir. Yaşa görə, xəstələnmə hallarında, əlil olduqda, ailə başçısını itirdikdə və qanunla müəyyən edilmiş digər hallarda vətəndaşların sosial təminatına zəmanət verilir. Vətəndaşların sağlamlığının mühafizə edilməsi və tibbi yardım almaq hüququ vardır.

Əmək gigiyenası sahəsində ən çox tətbiq olunan qanunlar aşağıdakılardan ibarətdir:

- «Sanitar-epidemioloji sağlamlıq haqqında» Azərbaycan Respublikasının qanunu (Bakı-1992);
- «Əhalinin sağlamlığının qorunması haqqında» Azərbaycan Respublikasının qanunu (Bakı-1997);
- «Azərbaycan Respublikasının əmək məəcəlləsi» (Bakı-1999);
- «Əhalinin sığortalanması haqqında» Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanı;
- «İstehsalatda bədbəxt hadisələr və peşə xəstəlikləri zamanı icbari sosial sığortalanma haqqında» Azərbaycan Respublikasının qanunu.
- «İnzibati xətlər haqqında» Azərbaycan Respublikasının qanunu

Əmək gigiyenası mütəxəssisləri üçün Azərbaycan Respublikasının qətnamələrinin və müxtəlif nazirlik və idarələrin normativ sənədlərinin mühüm əhəmiyyəti vardır.

- «İstehsalatda bədbəxt hadisələrin uçotu və tədqiqi haqqında» qanunun Azərbaycan hökuməti tərəfindən təstiği;
- «Əmək şəraitinə görə işçi yerlərinin attestasiyasının keçirilməsi» haqqında Azərbaycan hökumətinin qətnaməsi.

Nəzarət üzrə normativ-metodik sənədlər sanitariya qaydalarından (SQ), sanitariya normalarından (SN), gigiyenik normativlərdən (GN), sanitariya qaydaları və normalarından (San Q və N), rəhbərlikdən (R), metodik göstərişlərdən (MG) və metodik tövsiyələrdən ibarətdir.

Əmək şəraitinə nəzarət zamanı çox zaman təhlükəsiz əmək şəraiti standartlarından dövlət tikintisi sənədlərindən istifadə edilir. Əhalinin sanitariya-epidemioloji salamatlığı Dövlət Sanitariya-epidemioloji xidmətinin nəzarəti altında bütün hüquqi və fiziki şəxslər tərəfindən gigiyenik, əks-epidemik tədbirlər kompleksini həyata keçirməklə, müvafiq qanunvericiliyə uyğun olaraq təmin edilir.

Dövlət ətraf mühitin qorunmasına, vətəndaşların əmək və istirahəti üçün əlverişli şərait yaradılmasına, eləcə də, tibbi-sanitariya və tibbi-sosial yardıma təminat verir.

Sanitariya-epidemioloji nəzarətin məzmunu və funksiyası

Sanitar-epidemioloji nəzarətin məzmunu «Dövlət Sanitar-epidemioloji nəzarətin həyata keçirilməsi haqqında» Azərbaycan hökumətinin qətnaməsi ilə müəyyənləşdirilir.

Azərbaycanda sanitar-epidemioloji nəzarət funksiyasını Azərbaycan Dövlət Səhiyyə müəssisəsi – «Gigiyena və epidemiologiya mərkəzi» həyata keçirir.

Istehlakçıların hüquqlarının müdafiəsi və insanların sağlamlıqlarına nəzarət sahəsində Dövlət nəzarət xidmətinə rəhbərliyi Baş Dövlət Sanitariya həkimi həyata keçirir, onu səhiyyə nazirinin təqdimatı ilə Prezident təyin edir.

Xidmətin əsas funksiyası Dövlət Sanitar-epidemioloji nəzarətin təşkili və həyata keçirilməsindən, o cümlədən dəmiryol nəqliyyatında, həmçinin istehlak bazarında və istehlakçıların hüquqlarının qorunmasında görülən işlərdən ibarətdir. Bunlara: fəaliyyət dairəsində Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinin pozulmasının aşkarlayıb, qarşısının alınması və insan üçün potensial təhlükə yaradan obyekt və məhsulların dövlət qeydiyyatının təşkili; müvafiq tədbirlərin görülməsi; yoluxucu və kütləvi qeyri yoluxucu (zəhərlənmələr) xəstələnmələrin başvermə şəraitinin aşkarlanması və yayılmasının sanitar-epidemioloji müayinəsinin həyata keçirilməsi; Azərbaycan Dövlət Sərhəddinin keçid məntəqəsində sanitariya – kontrakt nəzarətin həyata keçirilməsi; zərərli və təhlükəli yaşayış mühitinin insan sağlamlığına təsirini aşkarlayıb, lazım olan tədbirlərin görülməsi işləri də daxildir.

Nəzarətin həyata keçirən xidmətə lazım gələn müayinələrin aparılmasına, analizinə, ekspertizasına, məsələlərin həlli üçün müəyyən edilmiş qaydada alimləri və mütəxəssisləri cəlb etməyə icazə verilir.

Sanitar-epidemioloji cəhətdən nəzarət olunan obyektlərə aşağıdakılar aiddir:

- istehsalat binaları və texnoloji proseslər;
- fərdi mühafizə vasitələri;
- sanitar-məişət otaqları;
- su təchizatı və kanalizasiya;
- qızdırıcı sistem və ventilyasiya;
- istehsalat işıqlanması;
- tədarük edilən xammal;
- məhsullar (hasilat);
- xammalın və məhsulların saxlanılma şəraiti;
- nəqliyyat;
- istifadə edilməyən məhsulun realizasiya qaydası;
- istehsalat tullantıları və onların utilizasiyası;
- istehsalat meydançasında torpaq və havanın sanitar-mühafizə zonası;
- əmək və istirahət rejimi;
- tibbi müayinələrin təşkili;
- vəzifəli şəxslərin və işçilərin attestasiyası

Göstərilən nəzarət aşağıdakıları özündə birləşdirir:

- məhsulun və xammalın laborator müayinələrin və sınaqların (ölçmələr) aparılması, saxlanılma şəraitləri, daşınması, realizasiyası və utilizasiyası, istehsalat binasında zərərli amillərin olması və onların yaşayış məntəqələrinə təsirinin müəyyənləşdirilməsi;

- tibbi müayinədən keçiriləcək işçilərin siyahısının razılaşdırılması, müayinədə iştirak edən mütəxəssislərin müəyyənləşdirilməsi, laborator müayinələrin siyahısı dəqiqləşdirilməsi;

- lisenziyaların, sertifikatların manitar-epidemioloji rəylərin, şəxsi tibbi kitabçaların, nəqliyyat üzrə sanitar pasportların olmasına nəzarətin aparılması;

- aşkar edilmiş pozğunluqların aradan qaldırılması istiqaməti üzrə tədbirlərin işlənilib hazırlanması və onların həyata keçirilməsi.

Gigiyena və epidemiologiya mərkəzləri iş yerlərinin attestasiyasını aparmaqla, istehsalat üzərində sanitar-epidemioloji xidmətə nəzarət edir. Pozğunluqlar aşkar edildiyi hallarda sahibkar onu düzəltməyə borcludur, əks halda isə istehsalat prosesi müvəqqəti dayandırılmalı və ya istehsalat prosesi fəaliyyətinə son qoyulmalıdır və bu haqda yuxarı orqanlara məlumat verilməlidir.

İş yerlərinin attestasiyasını Azərbaycan Dövlət səhiyyə Nazirliyinin sifarişi əsasında «Gigiyena və Epidemiologiya» mərkəzləri aparır.

Qeyd etmək lazımdır ki, istehsalat prosesi məhsullarının istismarı, saxlanması, daşınması və işlədilməsi zamanı onun təhlükəsizliyinə, o cümlədən istehsalat üzərində yuxarıda qeyd edilən praktiki tədbirlərin həyata keçirilməsi üçün hüquqi şəxslər və fərdi sahibkarlar cavabdehlik daşıyırlar. Həm də fərdi sahibkarlar və yaxud hüquqi şəxslər laborator müayinələr və sınaqları (ölçmələri) aparılarkən onlar müstəqil olaraq, özləri müəyyən olunmuş qaydalar üzrə akkreditasiya olunmuş laboratoriyaları yoxlama aparmaq üçün işə cəlb edə bilərlər. istehsalat nəzarəti sanitar-epidemioloji nəzarət orqanları ilə razılaşdırılmaqla, plan və proqram üzrə həyata keçirilir. İstehsalat nəzarəti üzrə alınmış məlumatlar sanitar-epidemioloji xidmət işçilərinə təqdim olunur. Sanitar pozuntularının aşkar olması hallarında hüquqi şəxslər və sahibkarlar onları aradan qaldırmağa borcludurlar və yaxud istehsalat prosesini dayandıraraq, Dövlət Sanitar-Epidemioloji nəzarəti üzrə səlahiyyətli orqanları məlumatlandırılmalı, görülən tədbirlər və qəbul edilən qərarlar haqqında onlara məlumat verilməlidir.

Sanitar-Epidemioloji ekspertizanın aparılması zamanı «Gigiyena və Epidemiologiya Mərkəzləri» mərkəzə ekspertizaya daxil olmuş sənədlərə baxıb, yoxladıqdan sonra sanitar-epidemioloji rəy verir. GEM-lər sifarişçilərdən materialları ekspertiza etmək üçün qəbul etdikdən sonra, sanitar-epidemioloji rəyi tərtib etmək məqsədilə ekspertizanı təşkil edir, aparır və ekspert rəyi tərtib edərək sənədlər komplektini texniki şərt almaq üçün Azərbaycan İstehlak Nəzarəti Komissiyasına göndərir. Sanitar-Epidemioloji ekspertizanın aparılması təhqiqat (səbəbin araşdırılması, müayinə, tədqiqat, toksikoloji sınaq, gigiyenik) və b. məqsədlə ola bilər.

Ekspertizanın əsas məqsədi insanlara təsir edə biləcək mümkün ola bilən zərərli ətraf mühit amillərinin müəyyənləşdirilməsi və onun qarşısının alınmasından ibarətdir.

Ədəbiyyat

1. S.A.Gürzəliyev,R.H.Əliyeva və b., “Əmək gigiyenası”, 2013, dərslik